Kiesraad

Rapportage

Datum
29 februari 2024

Eindrapportage Informatiepunt Verkiezingen Tweede Kamerverkiezingen 2023

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Organisatie Informatiepunt Verkiezingen 4
3. Totaaloverzicht 5
4. Aantal vragen per categorie 7
4.1 Communicatiemiddel en onderwerp per melder 8
4.2 Vergelijking met eerdere Tweede Kamerverkiezingen 10
5. Onderwerpen 11
5.1 Stemmen 12
5.2 Stemopneming 12
5.3 Stembureau 12
5.4 Stemmen bij volmacht 13
5.5 Kandidaatstelling 13

Colofon

Kiesraad
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

T 070 - 426 62 X66
E kiesraad@kiesraad.nl
I www.kiesraad.nl

Bezoekadres:
Muzenstraat 85
Den Haag

1. Inleiding

Het Informatiepunt Verkiezingen (hierna Informatiepunt) was in 2023 vrijwel het hele jaar actief. Er waren namelijk een tussentijdse Tweede Kamerverkiezing, een Eerste Kamerverkiezing, provinciale statenverkiezingen en de verkiezingen van de verschillende Kiescolleges.
Deze eindrapportage gaat over alle vragen die door het Informatiepunt zijn afgehandeld in de periode van de tussentijdse Tweede Kamerverkiezing van 2023. Dit was van 1 juli 2023 tot 1 januari 2024. Het Informatiepunt kreeg vragen van burgers, gemeenten, politieke partijen en andere organisaties. In totaal heeft het Informatiepunt in de bovengenoemde periode 2.921 vragen beantwoord.

Deze eindrapportage gaat nader in op deze vragen. In de rapportage staat welke organisaties vragen stelden (categorieën betrokkenen), hoe zij dat deden (per telefoon of per e-mail) en waar de vragen over gingen.

De Tweede Kamerverkiezing van 2023 was op veel manieren een bijzondere verkiezing. Het was een tussentijdse Tweede Kamerverkiezing, waarbij de stemming op een korte termijn na de val van het kabinet plaatsvond. Ook was dit de eerste Tweede Kamerverkiezing sinds de invoering van de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen (NPVV).

Dit alles vroeg een groot aanpassingsvermogen van gemeenten, die op hun beurt hulp zochten bij het Informatiepunt. Wat niet in deze rapportage staat, is dat er ook ondersteuning was van de medewerkers van het Informatiepunt voor de werkzaamheden van de Kiesraad als centraal stembureau, bijvoorbeeld rondom de kandidaatstelling.

Deze rapportage gaat in op de organisatie van het Informatiepunt (Hoofdstuk 2) en geeft een totaalbeeld van de gestelde vragen (Hoofdstuk 3). De categorieën en onderwerpen zijn afzonderlijk uitgewerkt (Hoofdstuk 4 en 5).

2. Organisatie Informatiepunt Verkiezingen

Sinds 2006 heeft elke verkiezing een Informatiepunt. Het Informatiepunt is een gezamenlijk initiatief van de Kiesraad en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). In de praktijk is de Kiesraad verantwoordelijk voor de bezetting en inrichting van het Informatiepunt.

Het Informatiepunt was telefonisch bereikbaar op werkdagen van 09.00 tot 17.00 uur. Op de dagen rondom de dag van stemming waren de openingstijden ruimer. Op de dag van stemming, 22 november 2023, was het Informatiepunt open van 7.00 tot 0.00 uur. Het Informatiepunt was ook per mail bereikbaar.

Voor deze Tweede Kamerverkiezing bestond het Informatiepunt uit vijf personen. Inhoudelijke afstemming gebeurde binnen het Bureau van de Kiesraad. Voor de beantwoording van beleidsvragen en meer politiek-bestuurlijke vragen rond wet- en regelgeving was er afstemming met het ministerie.

Vragen werden na afhandeling ingevoerd in FileMaker Pro (FMP), om zo de statistische gegevens van alle vragen te verzamelen. Deze statistische gegevens zijn gebruikt voor de maandelijkse rapportages en deze eindrapportage.

3. Totaaloverzicht

In totaal beantwoordde het Informatiepunt 2.921 vragen; in de periode van 1 juli 2023 tot 1 januari 2024. Er was vanaf het begin sprake van een stijgende lijn in het aantal vragen per maand, met een grote piek in de maand november (zie grafiek 1).

Grafiek 1: totaal aantal vragen per maand

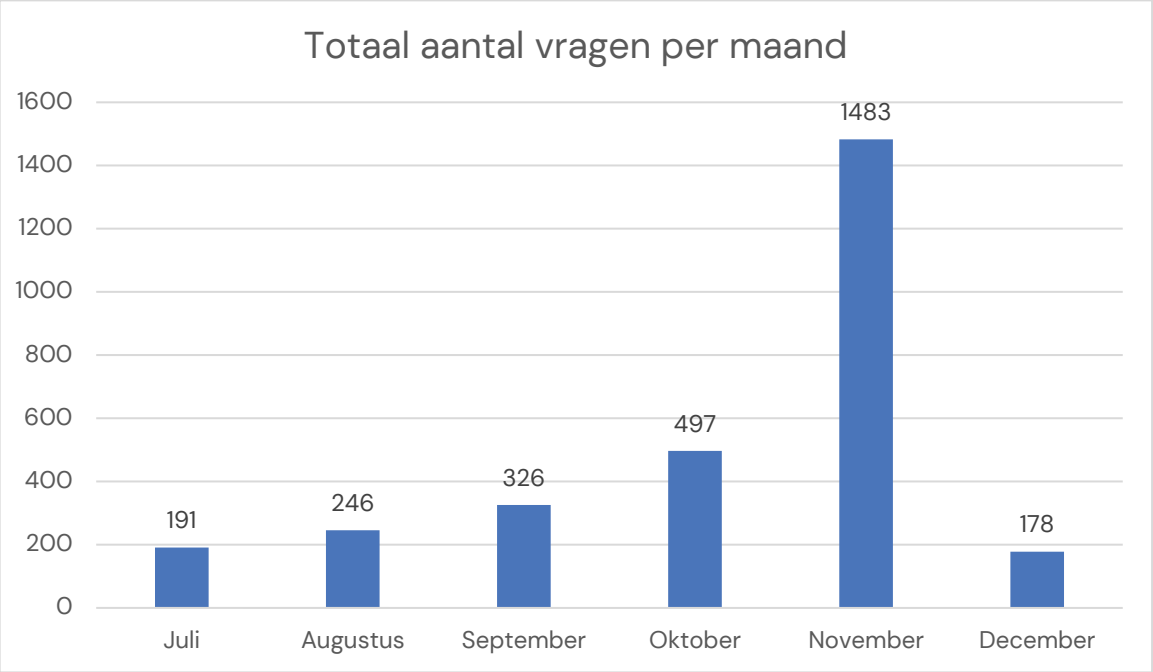

In de maand november was het aantal vragen aanzienlijk hoger dan in de maanden daarvoor. Dit is logisch omdat de stemming voor de Tweede Kamerverkiezing aan het eind van de maand was.

Het aantal vragen per dag (zie grafiek 2) neemt toe in aanloop naar de dag van stemming van 22 november 2023. Die dag zelf schiet er ook duidelijk boven uit. Ook is te zien dat in de periode na de dag van stemming veel vragen binnenkomen. De periode van stemopneming en uitslagvaststelling is namelijk langer dan in het verleden. Dit komt door de invoering van de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen.

Grafiek 2: totaal aantal vragen per dag

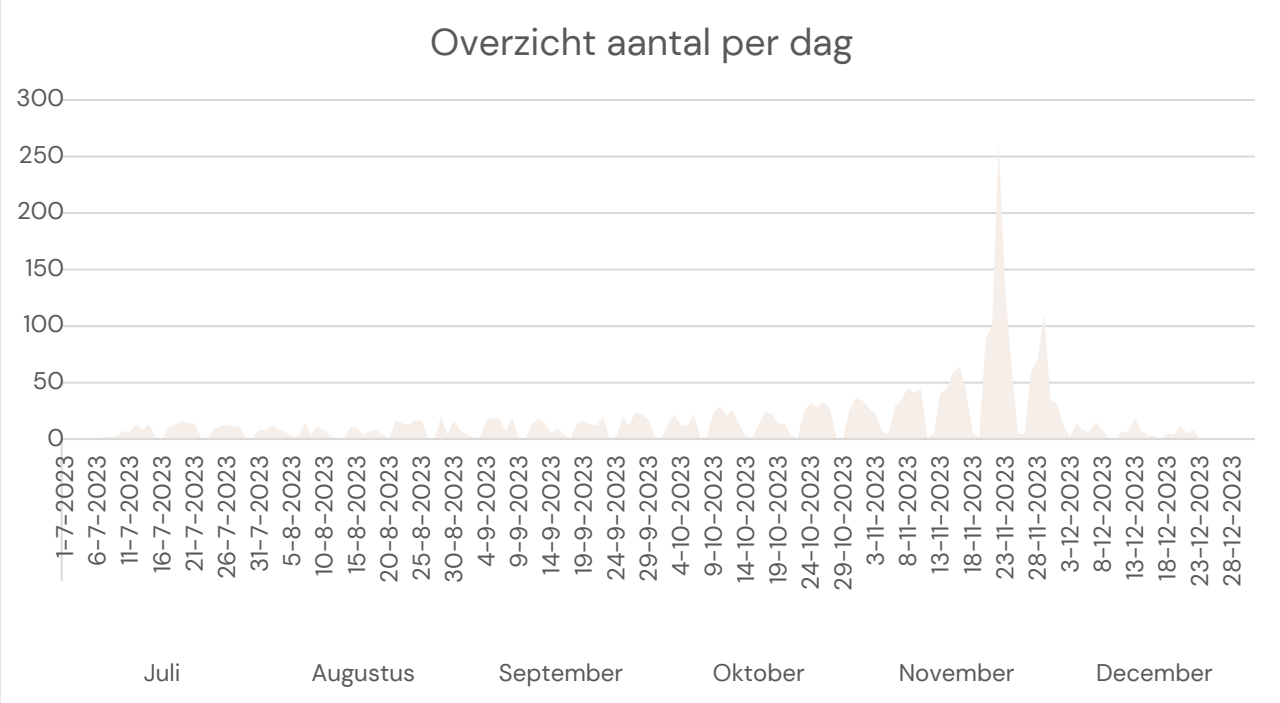

Het Informatiepunt beantwoordde vragen telefonisch of per mail (zie grafiek 3). De meeste vragen zijn telefonisch beantwoord, in totaal 1.675 vragen. Via e-mail zijn 1.246 vragen beantwoord.

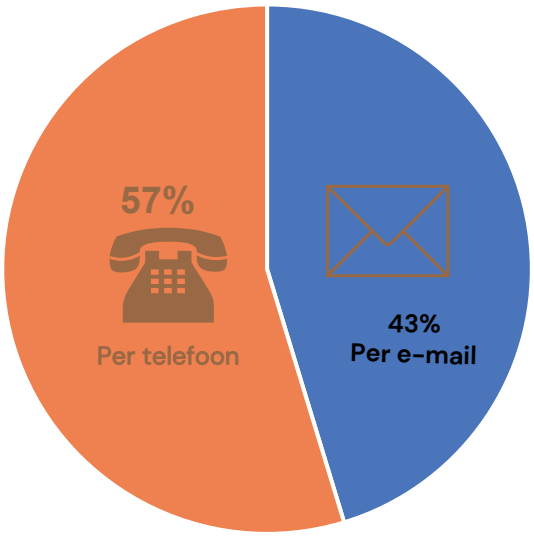

Grafiek 3: aantal binnengekomen vragen per communicatiemiddel

4. Aantal vragen per categorie

De vraagstellers zijn verdeeld in categorieën. Er is bijgehouden hoeveel vragen er per categorie binnenkwamen. Dit is te zien in de onderstaande tabel.

Tabel 1: Aantal vragen per categorie

Categorie:	Totaal aantal
Gemeenten	1.429
Burger	1.168
Politieke partij	210
Organisatie*	64
Pers*	20
Overheid*	12
Provincie*	8
Waterschap*	5
Caribisch Nederland*	3
Ambassade*	2

Gemeenten stelden de meeste vragen (1.429), gevolgd door burgers (1.168 vragen). Politieke partijen hadden veel minder vragen (210). Politieke partijen stelden meer dan de helft van hun vragen in de periode rond registratie en kandidaatstelling. Na definitieve vaststelling van de kandidatenlijsten door de Kiesraad, stelden zij aanzienlijk minder vragen aan het Informatiepunt.

Tot slot kwamen er ook vragen binnen van andere organisaties en andere belanghebbenden in het verkiezingsproces. Bijvoorbeeld van trainingbureaus voor stembureauleden en gemeenteambtenaren, of van belangenorganisaties.

Grafiek 4: aantal vragen per categorie

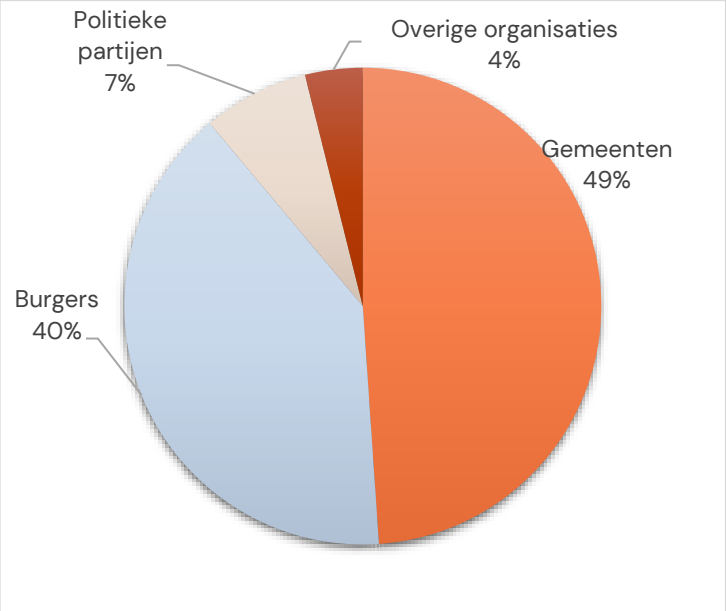

4.1 Communicatiemiddel en onderwerp per melder

Hieronder staat per melder hoe en waarover hij het Informatiepunt benaderde. De verdeling tussen de vragen per mail en de telefonische vragen, schommelt een beetje over de jaren heen, maar de meeste vragen komen telefonisch binnen. Dit is te zien in tabel 2.

Tabel 2: Aantal vragen per verkiezing per communicatiemiddel

	TK 2006		TK 2010		TK 2012		TK 2017		TK 2021		TK 2023	
Totaal	1927	100%	2316	100%	3518	100%	3622	100%	6782	100%	2921	100%
Per e-mail	642	33%	764	18%	1412	40%	1378	38%	3072	45%	1246	43%
Per telefoon	1285	67%	3382	82%	2106	60%	2225	62%	3710	55%	1675	57%

Burgers

Een groot deel van de vragen kwam van burgers. Maar dit aantal was lager dan bij de Tweede Kamerverkiezing van 2021. Dat jaar was een relatief hoog percentage van de vragen van burgers. Dit kwam doordat er in 2021 voor het eerst een landelijke wervingscampagne voor stembureauleden was.

De meeste vragen van burgers in 2021 en in 2023 gingen over dezelfde onderwerpen; de wervingscampagne van 2021 niet meegerekend. Zo stonden in 2021 de onderwerpen 'stempassen en kiezersinformatie' en 'stemmen' ook in de top 3.

Tabel 3: burgers TK 2021

Communicatiemiddel	Aantal	Percentage
Totaal	1.168	100%
Per telefoon	524	44,9%
Per e-mail	644	55,1%

Onderwerpen top 3	Aantal	Percentage
1. Stemmen	238	20,4%
2. Stemmen bij volmacht	139	11,9%
3. Stempassen en kiezersinformatie	85	7,3%

Gemeenten

Gemeenten stelden de meeste vragen over ‘stemopneming’. Een belangrijke oorzaak hiervoor is de invoering van de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen op 1 januari 2023. Deze wetgeving betekent een grote verandering van de stemopneming. In de Kieswet is een decentrale en centrale stemopneming mogelijk en is er meer tijd voor de stemopneming en uitslagvaststelling. Door de wetgeving zijn er meer mogelijkheden en verplichtingen voor controles en hertellingen, bijvoorbeeld na terugverwijzing van het centraal stembureau. Gemeenten hadden hier vaak vragen over.

Tabel 4: gemeenten TK 2021

Communicatiemiddel	Aantal	Percentage
Totaal	1.429	100%
Per telefoon	956	66,9%
Per e-mail	473	33,1%

Onderwerpen top 3	Aantal	Percentage
1. Stemopneming	256	17,9%
2. Stemmen	162	11,3%
3. Stembureau	155	10,8%

Politieke partijen

Net als bij eerdere Tweede Kamerverkiezingen gingen de meeste vragen van politieke partijen over de kandidaatstelling. Veel vragen gingen over het verzamelen van ondersteuningsverklaringen.

Vragen over ‘registratieverzoeken’ stond bij deze groep op plek 2. De hoeveelheid vragen over dit onderwerp is te verklaren doordat deze keer een groot aantal partijen een aanduiding registreerde voor de Tweede Kamerverkiezing.

Er werden minder vragen gesteld over OSV2020 ten opzichte van de vorige Tweede Kamerverkiezing. De hierover gestelde vragen gingen over het gebruik van de software door politieke partijen om de stukken voor hun kandidaatstelling voor te bereiden.

Tabel 5: Politieke partijen TK 2021 1

Communicatiemiddel	Aantal	Percentage
Totaal	210	100%
Per telefoon	141	67,1%
Per e-mail	69	32,9%

Onderwerpen top 3	Aantal	Percentage
1. Kandidaatstelling	112	53,3%
2. Registratieverzoeken	59	28%
3. OSV	10	4,8%

4.2 Vergelijking met eerdere Tweede Kamerverkiezingen

Tabel 6 toont het verloop van het aantal vragen van de Tweede Kamerverkiezing van 2006 tot en met de Tweede Kamerverkiezing van 2023. Het aantal keren dat het Informatiepunt is benaderd, is aanzienlijk teruggevallen vergeleken met 2021. Het aantal vragen bij deze Tweede Kamerverkiezing is minder dan de helft van het aantal vragen in 2021. Dit is te verklaren door de vele bijzondere maatregelen bij de verkiezing van 2021 vanwege de COVID 19-pandemie. Dit riep veel vragen op bij gemeenten voor de organisatie van verkiezingen. De Tweede Kamerverkiezing van 2023 is in dat opzicht beter te vergelijken met de periode van voor de COVID 19-pandemie.

Tabel 6: Aantal vragen per verkiezing per categorie melder

	TK 2006		TK 2010		TK 2012		TK 2017		TK 2021		TK 2023	
Totaal	1.927	100%	2.316	100%	3.518	100%	3.622	100%	6.782	100%	2.921	100%
Burgers	840	44%	823	35%	1.827	52%	1.503	41%	3.422	50%	1.168	40%
Gemeenten	607	31%	992	43%	902	26%	1.440	40%	2.395	35%	1.429	49%
Politieke partijen	275	14%	247	11%	377	11%	498	14%	788	12%	210	7%
Pers	97	5%	134	6%	245	7%	-	-	-	-	20	1%
Overige organisaties	108	6%	120	5%	167	5%	181	5%	177	2%	94	3%

5. Onderwerpen

Het Informatiepunt heeft de binnengekomen vragen op onderwerp gerubriceerd. Met de opmerking dat in hetzelfde contact met name gemeenten vaak vragen stelden over verschillende onderwerpen. Deze zijn geregistreerd onder het onderwerp dat het hoofdbestanddeel van het contact was.

Tabel 7: Rangschikking diverse onderwerpen

Onderwerp	Aantal	Percentage
Stemmen	405	13,9%
Stemopneming	315	10,8%
Stembureau	242	8,3%
Stemmen bij volmacht	240	8,2%
Kandidaatstelling	234	8,0%
Stempassen en kiezersinformatie	169	5,8%
OSV2020	138	4,7%
Overige	138	4,7%
Vaststellen en bekendmaken uitslag	134	4,6%
Registratieverzoeken	111	3,8%
Databank verkiezingsuitslagen	102	3,5%
Tussentijdse vervanging	79	2,7%
Stemmen buiten Nederland	69	2,4%
Modellen	66	2,3%
Tweede Kamerverkiezing	62	2,1%
Digitalisering verkiezingsproces	55	1,9%
Kiesgerechtigheid	50	1,7%
Opzegging machtiging besturen	37	1,3%
Website	32	1,1%
Stemlokaal inrichting	31	1,1%
Campagnevoering	30	1,0%
Vervoer en opslag van de stembescheiden	24	0,8%
Europees Parlementsverkiezing	20	0,7%
Nieuwsbrieven en circulaires BZK	20	0,7%
Toewijzen zetels aan kandidaten	19	0,7%
Tijdelijke vacatures	18	0,6%
Vernietigen/bewaren verkiezingsbescheiden	15	0,5%
Vaststelling kandidatenlijsten	14	0,5%
Centraal stembureau/hoofdstembureau	12	0,4%
Gemeenteraadsverkiezing	11	0,4%
Vereisten lidmaatschap	10	0,3%

Experiment nieuw stembiljet stemlokaal	8	0,3%
Incidenten	3	0,1%
Afsplitsing en fractievorming	2	0,1%
Samenwerking partijen	2	0,1%
Eerste Kamerverkiezing	1	0,0%
Experiment centrale stemopneming	1	0,0%
Internationaal contact	1	0,0%
Waterschapsverkiezing	1	0,0%
Totaal	**2921**	**100%**

De meest voorkomende onderwerpen zijn voor een groot deel hetzelfde als bij eerdere Tweede Kamerverkiezingen. Een belangrijk verschil is de categorie BZK-wervingscampagne voor stembureauleden, waarvoor het Informatiepunt contactpersoon was in 2021. Verschillende categorieën die direct te maken hebben met de nieuwe wetgeving staan ook hoog in de rangschikking, zoals stemopneming. De vijf meest voorkomende onderwerpen staan hieronder met een toelichting.

5.1 Stemmen

Burgers stelden de meeste vragen over het stemmen, met name op de dag van stemming. Dit waren uiteenlopende vragen: van de vraag of stemmen ook met blauw potlood mag tot de eisen voor een geldige stem. Een aantal kiezers had vragen over stempassen en kandidatenlijsten die te laat zijn bezorgd. Daarnaast gingen veel meldingen over kiezerspassen die niet zijn geleverd aan kiezers. Tot slot dachten sommige kiezers dat zij met een stempas in een andere gemeente konden stemmen. Maar dit kan alleen met een kiezerspas, op grond van de Kieswet.

5.2 Stemopneming

Vragen over stemopneming hadden vaak te maken met de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen. Gemeentelijk stembureaus hadden vóór de dag van stemming al vragen over de mogelijke situaties waarin zij moesten hertellen. Na de dag van stemming kreeg het Informatiepunt meermaals vragen van gemeentelijk stembureaus over de procedure voor hertellen. Dikwijls werd de vraag gesteld of, en zo ja, welk corrigendum zij moesten invullen. Gemeentelijk stembureaus hadden vaak direct vragen in deze categorie als zij nader onderzoek moesten doen. Zij kregen deze opdracht van de Kiesraad bij opmerkelijke uitslagen in het controleprotocol of na meldingen van kiezers over mogelijke fouten in processen-verbaal.

5.3 Stembureau

Dit jaar waren er veel vragen over stembureaus. Daarvan kwam het merendeel van gemeenten. De vragen gingen met name over het instellen van (gemeentelijk) stembureaus en de ondersteuning hiervoor. Ook waren er veel vragen over de eisen aan stembureaus met beperkte toegang, het instellen van een stembureau op meerdere dagen op eenzelfde locatie en de benoeming van stembureauleden voor meerdere stembureaus. Andere vragen gingen bijvoorbeeld over de waarnemers die aanwezig wilden zijn bij de werkzaamheden van

stembureaus. Op de dag van stemming zelf werden er onder andere vragen gesteld over het handelen van stembureauleden en over schorsingen. Burgers stelden vooral vragen of bepaalde zaken voorwaarden waren voor het stembureaulidmaatschap. Zoals het hebben van de Nederlandse nationaliteit, het niet bereikt hebben van een maximumleeftijd of het niet bekleden van politieke functies.

5.4 Stemmen bij volmacht

Stemmers vroegen zich vaak af welke verschillende vormen van volmachtverlening er zijn in de Kieswet. Veel kiezers was het niet helemaal duidelijk dat er twee opties zijn: onderhandse volmacht en schriftelijke volmacht. Bij een onderhandse volmacht vult de volmachtgever de achterkant van de stempas in. De volmachtnemer neemt deze stempas en een kopie van het identiteitsbewijs van de volmachtgever mee. Kiezers kennen deze optie. De schriftelijke volmacht is minder bekend. Hierbij doet de volmachtgever een verzoek bij de burgemeester. Deze mogelijkheid tot volmachtverlening kan worden gebruikt wanneer de volmachtnemer niet in dezelfde gemeente woont als de volmachtgever.

Meerdere kiezers vroegen het Informatiepunt of de volmachtgever en volmachtnemer in dezelfde gemeente geregistreerd moesten staan. Een aantal gemeenten vroeg of een kopie van het identiteitsbewijs nodig was bij de aanvraag van een schriftelijke volmacht.

5.5 Kandidaatstelling

Het merendeel van de vragen over kandidaatstelling kwam van politieke partijen. De vragen van nieuwe partijen waren soms zeer algemeen over deelname aan de verkiezing en soms juist zeer specifiek over kandidatenlijsten, gemachtigden of de betaling van een waarborgsom. Ook gemeenten stelden vragen over de kandidaatstelling. Dit ging vooral over het afleggen van ondersteuningsverklaringen. En dan met name of het afleggen van een ondersteuningsverklaring met of zonder afspraak op het gemeentehuis kon. In een paar gevallen deden politieke partijen en burgers hun beklag over de mogelijkheden hiervoor binnen de gemeente. Verder waren er verschillende vragen over het digitaal of via een machtiging afleggen van een ondersteuningsverklaring. En of het mogelijk was om een verklaring af te leggen voor meerdere partijen. Vragen van gevestigde politieke partijen gingen vooral over de vermelding van kandidaten op de kandidatenlijst.

Er waren ook burgers met vragen over de kandidaatstelling. Rond de deadline voor het registreren van aanduidingen en op de dag van kandidaatstelling stelden burgers vaak algemene vragen over de eisen voor deelname aan de Tweede Kamerverkiezingen.